

Jak w 1989 roku skończył się w Polsce komunizm? Okrągły Stół i wygrane wybory „Drużyny Lecha”.

Czas i miejsce realizacji lekcji (zajęć):

2 godziny lekcyjne (90 minut), Izba Pamięci Solidarności - wystaw „Śladami czasu nadziei”

Cele lekcji (zajęć):

Wiedza

Uczeń poznaje i zapamiętuje kluczowe:

daty: 1985, 6 II — 5 IV 1989, 4 VI 1989, VII 1989, VIII 1989, XII 1989

postacie: Michaił Gorbaczow, Wojciech Jaruzelski, Czesław Kiszczak, Lech Wałęsa, Tadeusz Mazowiecki

pojęcia: pierestrojka, Magdalenka, obrady Okrągłego Stołu, Komitet Obywatelski „Solidarność”, sejm „kontraktowy”, plan Balcerowicza.

Zrozumienie

Uczeń potrafi:

- wyjaśnić przyczyny i skutki Okrągłego Stołu
- omówić znaczenie wyborów 4 czerwca 1989 roku dla transformacji politycznej w Polsce
wyjaśnić znaczenie NSZZ „Solidarność” dla Polaków oraz jego miejsce w historii państw bloku komunistycznego
- przedstawić opolski wymiar wyborów z 4 czerwca 1989 r.

Umiejętności

Uczeń potrafi:

- wyszukiwać i analizować źródła historyczne dotyczące obrad Okrągłego Stołu,
- wyszukiwać i analizować źródła historyczne dotyczące wyborów 4 czerwca 1989 r.

Metody:

- analiza źródeł historycznych
- praca indywidualna oraz w grupach
- debata i dyskusja

Środki dydaktyczne:

- teksty źródłowe i zdjęcia dotyczące Okrągłego Stołu i wyborów czerwcowych,
- karty pracy z pytaniami problemowymi

Przebieg zajęć:

1. Wprowadzenie (10 minut) — Przedstawienie celu zajęć oraz wyjaśnienie dlaczego odbywają się w Izbie Pamięci Solidarności w Opolu. Krótka informacja na temat samej IPS.

Kapsułka nr 1 - Izba Pamięci Solidarności w Opolu

Izba Pamięci Solidarności w Opolu to nowoczesna, multimedialna ekspozycja poświęcona historii opolskiej „Solidarności” oraz wydarzeniom lat 80. XX wieku. Mieści się w Centrum Dialogu Obywatelskiego przy ul. Damrota 1.

Wystawa zatytułowana „Śladami czasu nadziei” prezentuje ludzi, wydarzenia i fakty związane z ruchem „Solidarności” na Opolszczyźnie. Ekspozycja obejmuje prezentacje graficzno-fotograficzne, pamiątki w gablotach oraz interaktywne ekrany dotykowe, umożliwiające zwiedzającym głębsze poznanie historii.

Inicjatorem powstania Izby był śp. Roman Kirstein, przewodniczący MKZ Opole NSZZ „Solidarność” i zasłużony obywatel Opola. Dzięki jego zaangażowaniu udało się zgromadzić liczne materiały i pamiątki od mieszkańców regionu, którzy uczestniczyli w tamtych wydarzeniach.

Izba Pamięci Solidarności jest dostępna dla zwiedzających w każdy pierwszy czwartek miesiąca w godzinach 14:00—18:00. Grupy zorganizowane proszone są o wcześniejsze zgłoszenie chęci odwiedzenia wystawy drogą mailową na adres: wystawa.pamieci@um.opole.pl.

W czerwcu 2024 roku Izba obchodziła piątą rocznicę swojego istnienia, organizując z tej okazji szereg wydarzeń upamiętniających pierwsze częściowo wolne wybory parlamentarne oraz działalność „Solidarności” w regionie.

Izba Pamięci Solidarności stanowi ważne miejsce na mapie Opola, umożliwiając mieszkańcom i turystom poznanie historii ruchu „Solidarności” oraz refleksję nad drogą Polski do wolności.

Nauczyciel (prowadzący zajęcia) wprowadza uczniów w temat, przypominając realia lat 80. w Polsce, w tym pytając, o to:

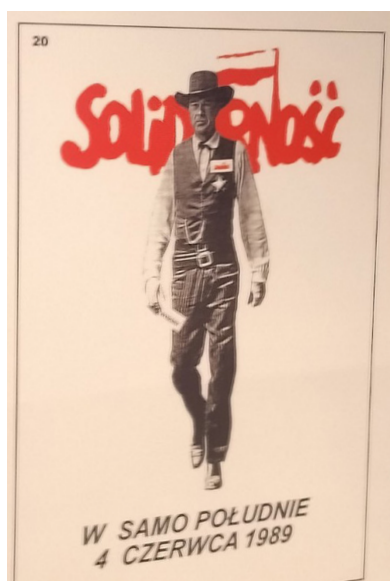
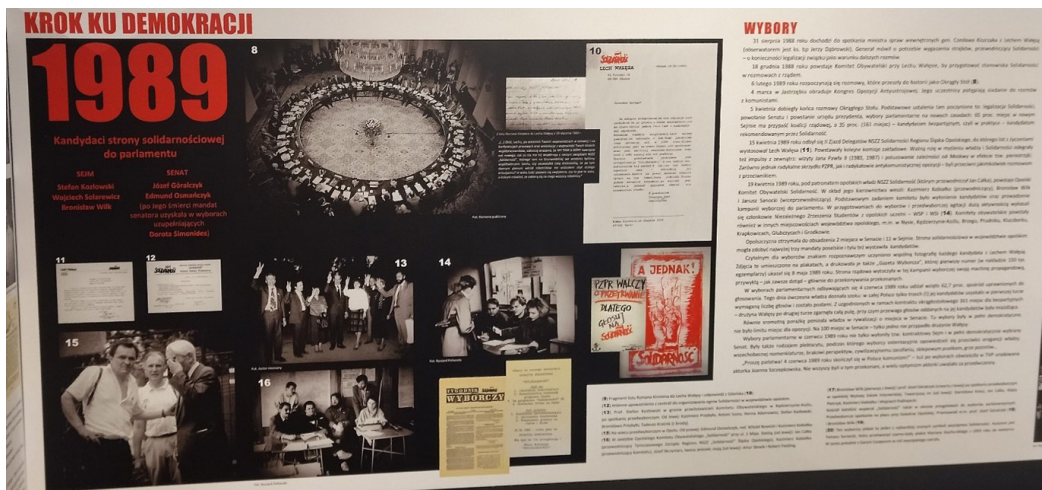
- Dlaczego i w jakich okolicznościach powstała „Solidarność”?
- Dlaczego doszło do wprowadzenia stanu wojennego w 1981 roku i jakie były tego konsekwencje?
- Jakie wydarzenia na arenie międzynarodowej miały wpływ na rozwój wydarzeń w Bloku Wschodnim?

2. Symptomy liberalizacji i rozmowy Okrągłego Stołu (15 minut)

Uczniowie zostają poproszeni o udzielenie odpowiedzi na pytania:

- Dlaczego polscy komuniści zdecydowali się zasiąść z przedstawicielami opozycji przy Okrągłym Stole w 1989 roku?
- Jakie były główne cele, z którymi do rozmów przystępowali rządzący, a z jakimi opozycja?

W tym celu uczniowie wykorzystują materiały znajdujące się na wystawie:

3. Wybory 4 czerwca 1989 r. i ich znaczenie (15 minut)

Ćwiczenie:

Nauczyciel (prowadzący zajęcia) rozpoczyna tą część zajęć od wyjaśnienia dlaczego wybory czerwcowe były tylko częściowo wolne. Następnie uczniowie proszeni są o odszukanie na wystawie słynnego plakatu wyborczego „Solidarność” i zastanowienie się dlaczego stał się on tak bardzo popularny

Następnie uczniowie proszeni są o odszukanie na planszach wystawy informacji na temat wyników wyborów z czerwca 1989 roku. Zanotowanie ich na kartach pracy oraz podjęcie próby odpowiedzi na pytanie:

Jaki wpływ miało zwycięstwo „Solidarność” na system polityczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej?

4. Debata nad oceną wpływu przeszłości — spuścizny po systemie komunistycznym — na ludzi w wolnej Polsce (20 minut)

Ćwiczenie:

Uczniowie wcielają się w role stron debaty dotyczącej spuścizny komunizmu i Polski Ludowej i wpływu jaki wydarzenia z dziejów Polski po 1945, ze szczególnym uwzględnieniem lat 1980-1989. Celem debaty będzie wskazanie przez uczniów możliwie największej liczby argumentów opisujących spadek po Polsce Ludowej. W tym celu uczniowie mogą wykorzystać zarówno materiały z wystawy, jak i skorzystać z zasobów Internetu.

W debacie uczniowie mogą zostać podzieleni na grupy, których celem będzie skupienie się na spuściznie w wymiarze politycznym, gospodarczym, społecznym czy kulturowym.

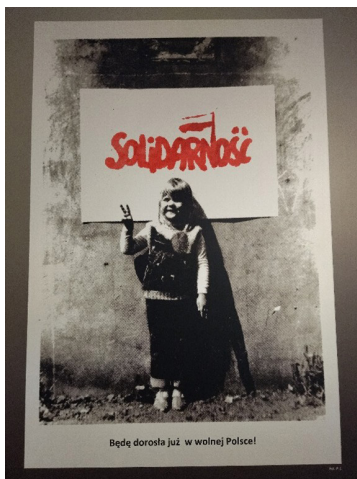
W celu ułatwienia przygotowania się do debaty przekazujemy uczniom materiał źródłowy poświęcony „homo sovieticus” (człowiekowi sowieckiemu)

Homo sovieticus — „człowiek sowiecki”

Homo sovieticus, czyli „człowiek sowiecki”, to pojęcie stworzone, by opisać specyficzny typ człowieka, który ukształtował się w Związku Radzieckim. Pojęcie to wprowadził rosyjski pisarz Michaił Heller, a z czasem zaczęto go używać jako określenia na skutki wpływu komunizmu na społeczeństwo. Według tego poglądu, w ZSRR powstał nowy „typ człowieka”, który miał szczególne cechy — głęboko związane z komunistycznym systemem.

Homo sovieticus jako postać w literaturze. W 1982 roku emigracyjny pisarz Aleksandr Zinowjew napisał książkę Homo Sovieticus, opisującą ludzi wykształconych przez sowiecki system. Zinowjew zauważył, że ci ludzie są przesiąknięci komunistycznymi wartościami. Nadał im nawet prześmiewczy skrót homosos i porównał ich do „kameleonów”, czyli osób, które dostosowują się do wszystkiego, by przetrwać. Polski filozof Leszek Kołakowski wskazał, że system sowiecki wykształcił ludzi gotowych do „ideologicznego samookaleczania się” — byli oni zmuszeni do życia w podwójnej rzeczywistości, wierząc w oficjalną propagandę, a jednocześnie wiedząc, że jest nieprawdziwa. Cechy Homo sovieticus to: brak samodzielności, podporządkowanie się kolektywowi, unikanie wolności i odpowiedzialności, podporządkowanie się silniejszym i agresja wobec słabszych, brak inicjatywy i czekanie na „pomoc z góry”, brak szacunku dla własności wspólnej — często zdarzało się, że ludzie „pożyczali” coś z pracy „dla siebie”. W Polsce pojęcie Homo sovieticus spopularyzował ks. Józef Tischner. W jego rozumieniu, Homo sovieticus to osoba „zniewolona” przez komunizm. Tischner zauważył, że człowiek ten, uzależniony od systemu, mógł się sprzeciwić komunizmowi, gdy ten przestał spełniać jego potrzeby, ale po zmianie ustroju nadal oczekiwał, że ktoś „załatwi” jego sprawy. W ten sposób Tischner pokazał, że Homo sovieticus to ktoś, kto — choć formalnie wolny — nadal pragnie kogoś, kto będzie decydował za niego. Jerzy Turowicz, inny polski publicysta, pisał podobnie: Homo sovieticus to człowiek, który nie chce przejąć odpowiedzialności za swoje życie, oczekując wszystkiego od państwa i unikając myślenia krytycznego. Pojęcie Homo sovieticus pokazuje, jak głęboko system komunistyczny mógł zmieniać sposób myślenia ludzi, tworząc osoby, które czuły się zagubione w świecie wolności i samodzielności.

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Homo_sovieticus

5. „Solidarność” Śląska Opolskiego w wyborach z czerwca 1989 roku (15 minut)

Ćwiczenie:

Korzystając z informacji zamieszczonych na planszach/tablicach wystawy „Śladami czasu nadziei” uczniowie proszeni są o odszukanie informacji, które pozwolą im na udzielenie odpowiedzi na następujące pytania oraz rozwinąć zagadnienia:

Pytania problemowe:

- Kim byli kandydaci „Solidarność” na Śląsku Opolskim w wyborach z czerwca 1989 roku?
- Co było czytelnym dla wyborców „Solidarność” „znakiem-symbol”, który był zamieszczany między innymi na łamach „Gazety Wyborczej”, pozwalającym zorientować się, kto należy do „drużyny Lecha”?
- Jaka postać została uwieczniona na fotografii? Jaką rolę odegrała ta postać w historii „Solidarność”, ze szczególnym uwzględnieniem działalności na Śląsku Opolskim?

Odpowiedź:

Odpowiedź: Roman Kirstein (1943 - 2019) — działacz opozycji demokratycznej, aktywny uczestnik ruchu „Solidarności” w latach PRL. Po ukończeniu Technikum Samochodowego w Jelczu pracował jako robotnik w różnych zakładach, m.in. w Opolskim Przedsiębiorstwie Robót Instalacyjno-Inżynierskich. W sierpniu 1980 roku wziął udział w proteście w swoim miejscu pracy, a we wrześniu tego roku wstąpił do „Solidarności”. Pełnił funkcję przewodniczącego Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego „Solidarności” w Opolu i wiceprzewodniczącego zarządu Regionu Śląsk Opolski, był również delegatem na I Krajowy Zjazd Delegatów w Gdańsku. Po wprowadzeniu stanu wojennego 12 grudnia 1981 roku został zatrzymany i internowany, a po zwolnieniu musiał się ukrywać. Ponownie internowany w grudniu 1982 roku, został zwolniony po hospitalizacji. W latach 80. kontynuował działalność opozycyjną, zakładając drugoobiegowe czasopismo „Solidarność Narodowa” oraz Bank Pomocy Bezrobotnym. W 1986 roku dołączył do Tymczasowej Rady Regionalnej „Solidarności” Śląska Opolskiego, wspierając działania opozycyjne w regionie. Po 1989 roku Kirstein kontynuował działalność społeczną i gospodarczą, zakładając własny Zakład Hydrauliki Siłowej Hydroed. Jego wkład w walkę o wolność oraz rozwój polskiej przedsiębiorczości został doceniony odznaczeniami, m.in. Krzyżem Wolności i Solidarności (2012) oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (2014).

5. Podsumowanie i pytania problemowe (10 minut)

Nauczyciel (prowadzący zajęcia) podsumowuje najważniejsze wydarzenia prowadzące do upadku komunizmu w Polsce, prosząc uczniów o odpowiedzi na następujące pytania problemowe:

Jakie znaczenie miały obrady Okrągłego Stołu dla polskiej demokracji?

Odpowiedź:

Obrady umożliwiły pokojowe przejście od komunizmu do demokracji, dając podstawy dla późniejszych reform ustrojowych i gospodarczych.

Czy zgadzasz się, że Okrągły Stół był jedyną drogą do upadku komunizmu?

Odpowiedź:

Tak, pozwalał na uniknięcie rozlewu krwi, który mógłby mieć miejsce w przypadku zbrojnego oporu. Nie, gdyż kompromis ograniczał pełną dekomunizację, czyli rozliczenie z przeszłością

Dlaczego wybory z 4 czerwca 1989 roku są uznawane za symboliczny koniec komunizmu?

Odpowiedź:

Były to pierwsze częściowo wolne wybory, które zakończyły dominację PZPR i umożliwiły powołanie rządu wyłonionego z opozycji.